

HET MONUMENTENBELEID VAN DE GEMEENTE HILVERSUM

door

J.E. Lamme

De lijst van monumenten in Hilversum telde tot voor enkele jaren slechts 18 panden of combinaties van panden. Tien daarvan kwamen voor op de Rijksmonumentenlijst, de rest op een lijst van Gemeentelijke monumenten.

Dat dit geen solide basis was voor een monumentenbeleid werd door de gemeente Hilversum erkend. In opdracht van de gemeente werd een ruim opgezet architectuuronderzoek uitgevoerd door het Bureau voor Stedenbouw Ir. F.J. Zandvoort te Amersfoort. In 1983 verscheen een lijvig rapport met daarin opgenomen 192 panden, waaronder een 15-tal ensembles, huizencomplexen die samen een eenheid vormen.

Opvallend bij de presentatie was, dat het belang van de opgenomen panden niet alleen gebaseerd was op architectonische waarde en gaafheid alleen, maar dat ook de historische waarde en de mate waarin een gebouw representatief kan worden geacht voor de wordingsgeschiedenis van Hilversum in de beoordeling werd betrokken. Een mijlpaal leek bereikt, zeker toen de gemeenteraad besloot het rapport als leidraad voor het monumentenbeleid te accepteren.

Groest 104-108

Een verandering van beleid léék bereikt, maar de praktijk vraagt om blijvende waakzaamheid. Dat mag het volgende illustreren.

In december 1986 werd het bestuur van de Historische Kring Albertus Perk opgeschrikt door het bericht dat een sloopvergunning was verleend voor Groest 108, een bijgebouw van Groest 104-106, een combinatie die nota bene bovenaan de oude gemeentelijke monumentenlijst prijkt!

Het gebouw Groest 104-106, beheerd en gebruikt door een bouwondernemer, bestaat uit een langwerpige

Het fabrikeurshuis Groest 104-106.

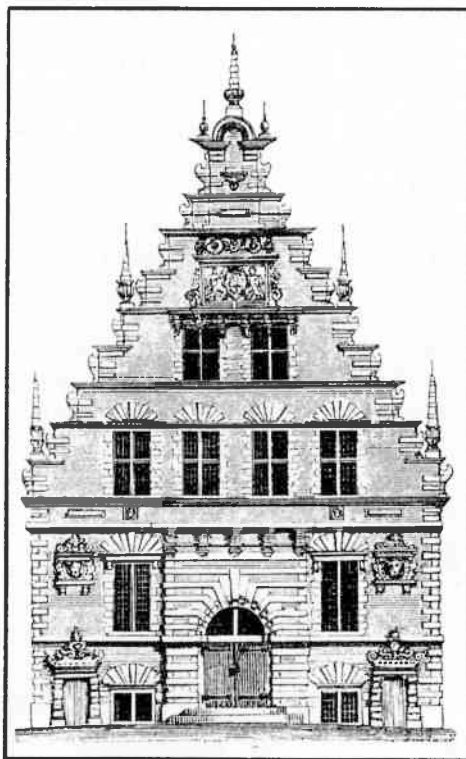
blok met één verdieping dat loodrecht op de weg-richting van de Groest is geplaatst. Het werd gebouwd na de brand van 1766 die in het naburige pand nr. 110 uitbrak. Het wordt beschreven als 'baksteenornamentiek met classistische elementen'. De heer J. Postma, ons medelid en bouwkundige, die voor ons de situatie op de Groest 104-108 in ogen-schouw nam, wijst op pinakelachtige elementen in het bouwwerk, die ook te vinden zijn in de hoofdge-vel van de beroemde Vleeshal te Haarlem (zie af-beelding). Het zadeldak wordt enigszins ontsierd door later gebouwde dakkapellen. Dit type woning is in Hilversum bekend geworden als fabrikeurshuis. Een deel heeft dienst gedaan als tapijtweverij.

Vanaf juli 1918 is het samen met de bijgebouwen gebruikt als eerste vestigingsplaats van de Neder-landsche Seintoestellen Fabriek, die later na de fusie met Philips uitgroeide tot de belangrijkste Hilversumse industrie. Het was ook de N.S.F. waar-uit in 1924 de Hilversumsche Draadlooze Omroep (HDO) werd geboren, het begin van Hilversum als radiostad.

Hoewel pas gebouwd na de grote brand van 1766, lijken elementen van het pand Groest 104 te zijn geïnspireerd door de Nederlandse Renaissance van het begin van de 17e eeuw.

Een fraai voorbeeld van deze bouwstijl is de Vleeshal van Haarlem, gebouwd van 1600-1603.

Onder: Een van de pinakelachtige ornamenten die de gevel van pand Groest 104-108 sieren.

Beschermd dorpsgezicht

Groest 104-106 is niet alleen door zijn kenmerkende bouwstijl en zijn historie als bijzonder aan te merken. De combinatie van het bovenbeschreven gebouw en de bijgebouwen 108 en 108a, rond een nauw doodlopend straatje geven een uniek beeld van een onvervangbaar stukje oud-Hilversum. Het is de combinatie en de ligging met het pand Groest 102, die op de monumentenlijst terecht werd gewaardeerd als 'beschermd dorpsgezicht'. Je zou zeggen, een solide basis voor het behoud van deze combinatie. Maar hoe is dat in vredesnaam te rijmen met het verlenen van een sloopvergunning voor gebouw Groest 108? Dat betekende namelijk dat het gebouw eerst van de monumentenlijst moest worden afgevoerd. Toch gebeurde dit en de gemeente deed aankondiging van het afvoeren van de monumentenlijst en afgifte van de sloopvergunning in de 'Gooi & Eemlander' aan de vooravond van Kerstmis 1985. Dat bericht zorgde voor grote beroering. En niet alleen bij het bestuur van AP.

Gezamenlijke actie AP en Pas Op

Samen met de Stichting 'Hilversum, Pas Op' werd tot actie besloten. Op de AP-bestuursvergadering van 7 januari 1986 werd besloten dat de Historische Kring bezwaar bij de gemeente zou aantekenen tegen het afvoeren van het betreffende pand van de monumentenlijst. Op 13 januari werd de brief verstuurd, direct gevolgd door een overeenkomstig schrijven van Pas Op. Beide ruim binnen de termijn van één maand die wettelijk gesteld is na de publicatie van een dergelijk voornemen.

In de brief van AP wordt melding gemaakt van het overleg dat Pas Op voert met de eigenaar van het gebouw, de Stichting St. Vitus-huis, over een mogelijke andere bestemming van het pand. Het bestuur meent dat dit initiatief kans van slagen heeft en verzoekt de gemeente allereerst deze mogelijkheid nauwkeurig te onderzoeken. De opvatting van het bestuur is mede gebaseerd op het oordeel van de heer J. Postma. Naar zijn oordeel gaat het om een

Groest 104-108 staat heel terecht op de monumentenlijst en geldt als te beschermen dorpsgezicht. Het gebouw rechtsachter is ondanks dat in februari 1986 gesloopt. (foto: gedenkboek NSF, 1948)

De lange schuur naast het fabrikieurshuis is ook nu nog in redelijk goede staat.

eenvoudig gebouw waarvan de historische waarde hoger moet worden geacht dan de architectonische waarde, maar dat juist in de samenhang met de omliggende gebouwen onvervangbaar is. Hij meent dat de fundamenteën en muren goed genoeg zijn voor een grondige restauratie en dat het gebouw voor eigentijdse bewoning geschikt te maken zou zijn.

Ongeloof en boosheid

Terwijl het bestuur van AP in afwachting is van de dingen die komen en zeker verwacht dat de gemeente zal reageren, bereikt hen het bericht, dat het genoemde pand op donderdag 6 februari is gesloopt. Ongeloof maakt plaats voor boosheid en ook wantrouwen. Want wat is nu het beleid van een gemeente, die een duur onderzoek laat uitvoeren om vast te stellen welke monumenten waard zijn behouden te worden, die in woord en geschrift belijdt dat het Hilversumse monumentenbezit haar ter harte

In 1918 werd de N.V. Nederlandsche Seintoestellen Fabriek opgericht. In afwachting van de nieuwbouw aan de Jan van der Heydenstraat werd in juli van dat jaar met de produktie begonnen in de panden van Groest 104-108. Op dat moment vond men onderdak op de zolder van de R.K. Leeszaal en de nevengebouwen waar de tapijtfabriek was gevestigd. De foto werd rond 1920 genomen aan de achterzijde van het complex. (foto uit: W.Vogt, Spanne en Spanningen, ter gelegenheid van 40 jaar PTI (NSF), februari 1958)

gaat, maar niet schroomt om een onvervangbaar ensemble aan te tasten?

Welke argumenten moeten dan worden aangevoerd om te komen tot een beleid dat gericht is op het behoud van het weinige karakteristieke oud-Hilversum dat nog over is?

Natuurlijk heeft de gemeente argumenten voor haar gedrag. Het betreffende gebouw zou gevaar opleveren voor de omgeving en derhalve zou tot snelle sloop zijn besloten. Maar is er een serieuze poging gedaan om te onderzoeken of een restauratie, zoals voorgesteld door Pas Op, een haalbare kaart was? We menen zeker te weten van niet.

Een intrigerende vraag is ook, wat er op de

opengevallen plaats gaat gebeuren. Nieuwbouw op de bewuste plek lijkt moeilijk in harmonie te brengen met dit historische plekje. Of zijn de kaarten al geschud en wegen ook hier weer de economische belangen van een enkele ondernemer zwaarder dan het historisch belang van onze gemeenschap?

Oude gebouwen zijn meer dan een stapel oude stenen. Ze hebben waarde als symbool voor de bevolking, vormen een bindend element zowel voor de autochtonen als voor de nieuwkomers in de gemeente. Als Hilversum zo roekeloos blijft omspringen met zijn cultuurbezit, dan moet men vrezen voor een moderne stad zonder banden met het verleden, zonder hart dus.

Het bestuur van AP ziet het als haar taak dit spookbeeld met alle middelen te bestrijden. We zijn vast van plan (situatie medio februari 1986) samen met Pas Op in overleg met het gemeentebestuur te treden. Voor de toekomst willen we een overlegsituatie afdwingen, waarin het onmogelijk zal zijn dat dit soort zaken zo maar kan passeren. We willen ons sterk maken voor inspraak bij de beslissingen van de Gemeentelijke Monumenten Commissie. Wellicht is het nodig, dat hiervoor de Gemeentelijke Monumentenwet moet worden aangepast.

We houden U op de hoogte.

Pond Groest 102 vormt min of meer een eenheid met het fabriekshuis met nevengebouwen 104-108. Ook dit pand staat op de monumentenlijst en is waard behouden te worden. Maar het is oppassen geblazen. Het pand is in verwaarloosde staat. De ontwerper van het nieuwe zaken centrum ernaast heeft kennelijk rekening gehouden met toekomstige afbraak. En voor zijn zijgevel is ook nog toestemming gegeven!